

” Den här metoden
skapar mer natur-
vårdsnytta till
samma kostnad.

Jan Weslien visar högstubbar runt en gammal kolbotten:
"Så här tätt behöver de inte stå, men resultaten visar att hotade
arter gynnas lite fler högstubbar per hektar än vad som lämnas idag.

Skogsnäringen vill gärna att nya forskningsrön kommer till nytta så snart som möjligt. Och det kanske kan fungera när det gäller tekniklösningar eller planeringsmetoder. Men när det gäller naturhänsyn är implementeringen ett politiskt spel...

Text och foto | SVERKER JOHANSSON, bitzer@live.se

MILJÖCERTIFIERINGEN

BROMSAR EFFEKTIVARE NATURHÄNSYN

Varje år ställer skogsbruket minst en miljon högstubbar i avverkning och gallring. Men nu visar forskarna att det schematiska skapandet av i medeltal minst tre (det blir sällan fler) högstubbar per hektar, som certifieringsreglerna föreskriver, inte är det bästa sättet att gynna mångfalden. Istället kan högstubbarna koncentreras till vissa hyggen.

Jan Weslien vid Skogforsk har jobbat med högstubbar i åtskilliga år och har bland annat visat att högstubbarna gynnar hotade skalbaggsarter.

– Förutsatt att en viss volym högstubbar ska skapas vid avverkningarna i ett skogslandskap så betyder koncentrationen till vissa hyggen att andra hyggen inte behöver ha några högstubbar, säger han. Man gör en bättre nytta genom koncentrationen. Och då bör de ställas trädslagsvis. Alltså, gärna många granstubbar på vissa hyggen och många tallstubbar eller aspstubbar på andra.

Den nya kunskapen grundar sig på senare års forskning vid SLU och Skogforsk, där man analyserat hur insekter reagerar på högre koncentrationer av död ved, och då inte enbart högstubbar. I fem olika studier på gran, björk, asp eller ek reagerade 11 av 27 arter positivt på koncentration av ved. Andelen ved som användes av de olika arterna ökade då tätheten av död ved ökade.

– Ingen art reagerade negativt på ökad täthet, säger Jan Weslien. Och just de hotade insekterna svarade mycket bra på att det fanns mer död ved.

Svårt att göra

Men hur går det då att implementera denna nya kunskap? Det kan ju tyckas enkelt.

Ändå är det nya sättet att fördela högstubbar över landskapet inget som skogsbruket snabbt kan ta till sig i dag. Inte ens om de verkligen vill.

Först krävs en byråkratisk förändring: en förändring i certifieringsreglerna och av fältkontrollen från certifierarna. Först därefter kan man börja ta tag i den kulturella förändringen: att planerare och maskinförare ska börja jobba på ett nytt sätt. Sammantaget kan det i praktiken dröja mer än ett halvt decennium att ens börja göra en förändring till det bättre.

Smart och kostnadseffektivt...

Skogsbruket kan förstås höja ambitionsnivån och ställa fler högstubbar än idag. Men det innebär en högre kostnad, något man normalt vill undvika. Den nya metoden är helt enkelt smartare och kostnadseffektivare än den förra – den skapar mer naturvårdsnytta till samma kostnad.

...men byråkratisk väntan

– Idag ska vi i medeltal ställa minst tre högstubbar per hektar vid förnygringsavverkning och grövre gallring. Att då koncentrera högstubbar till vissa hyggen och inte ställa några på andra är inget vi kan göra förrän certifieringsreglerna revideras, säger Staffan Mattsson som ansvarar för miljöcertifieringen på Skogssällskapet. Det tar i värsta fall flera år, eftersom revisionen av reglerna inte sker så ofta.

Och att certifieringen kan fördröja införandet av nya, bättre metoder bekräftas av Lina Bergström, verksamhetschef vid Svenska FSC:

"Det kan ta flera år". FSC:s verksamhetschef Lina Bergström bekräftar att byråkratin hindrar nya rön från att användas.

” Vart femte år gör vi om standarden.

– Vart femte år gör vi om standarden och det är då den här typen av förändringar kan slås igenom, förutsatt att de ingående parterna kan komma överens. Ett annat sätt är att be internationella FSC förtydliga en fråga i den nationella standarden och skriva ett tekniskt dokument som vi kan använda till dess reglerna ändras. Men det är en process som också tar tid.

Men är inte en av grundbultarna i miljöcertifieringen att naturvården fortlöpande ska förbättras?

– Jo, men samtidigt måste vi ha ett regelsys-

tem och ett demokratiskt förfarande. Så ändringar tar tid. Ett tredje sätt är förresten att certifieraren godkänner den här varianten om han eller hon bedömer att det är okej.

Så du menar att det finns utrymme för något slags godtycke?

– Nej, inte alls. Regler är regler, men certifierarna har rätt att tolka standarden. Behöver de hjälp med standardtolkningar måste de gå till internationella FSC för ett formellt beslut. Via oss på Svenska FSC kan man rådgivning om den svenska skogsbruksstandard.

Kan inte testa

Staffan Mattsson menar däremot att certifierare tolkar reglerna olika och att det gör skogsbruket extra försiktigt att ta till sig nyheter.

– Visst är det så att olika certifierare kan göra olika bedömningar, det har vi många exempel på, och visst kan det vara frustrerande. Det innebär i sin tur att vi inte gärna experimenterar med nya metoder som kan innebära avsteg från standarderna, utan vi håller oss till reglerna. Även om det finns bättre metoder, för vi kan inte riskera vårt certifikat. På gott och ont.

Statsvetaren Johanna Johansson: "Sådant här tar mycket kraft från redan trötta ansvariga ute i verksamheten, så förändringar tas inte självklart emot med öppna armar."

STATSVETAREN:

"HAR POLITIKENS FÖR- OCH NACKDELAR"

– **Miljöcertifieringen** har varit oerhört trögdriven under fler års tid. Den har politikens för- och nackdelar – eftersom den är politik.

Det säger Johanna Johansson, som är statsvetare vid Umeå Universitet och doktorerar på skogsbrukets miljöcertifiering. Hon är knuten till SLU:s och Skogsforsks program Smart Hänsyn i egenskap av certifieringsexpert:

– Det tar inte bara lång tid att få igenom ändringar, det handlar sedan om att förändra genomförandet. Kulturen, där det i vissa fall tagit många år att ens nå upp till den standard man redan kommit överens om. Det tekniska, att uppföljningen kan visa att åtgärderna verkligen genomförs om de inte längre sker schematiskt och överallt. Det här tar mycket kraft från redan trötta ansvariga ute i verksamheten, så förändringar tas inte självklart emot med öppna armar.

– Dessutom: den standardrevision som sker just nu tror jag blir en extra lång process. Det som verkligen kommer att förhålla processen tror jag blir diskussionen om urfolkens rättigheter, som FSC har ambitionen att skärpa. Och då blir även sådana här mindre förändringar av detaljhänsynen försenade. Men även en sådan enkel sak som högstubbbar kommer att bli en förhandlingsfråga. Just det här med högre koncentrationer av död ved passar till exempel bra med WWF:s linje, men de vill inte bara omfördela samma mängd stubbar i landskapet – de vill höja ambitionsnivån och ha flera överallt.

”

Vi experimenterar inte gärna med nya metoder som kan innebära avsteg från standarderna.

Staffan Mattsson,
Skogssällskapet.

FOTO: SKOGFORSK

Line Djupström, biolog vid Skogforsk, letar efter större flatbaggens ovala kläckhål.

VIKTIGT RESULTAT STÖDJER FORSKARNAS REKOMMENDATIONER

Skogforsk och SLU har sedan 1994 studerat och utvärderat högstubbar på hyggen som aktiv naturvårdsåtgärd. Resultaten visar att högstubbar är en effektiv metod att öka populationen av en hotad skalbaggsart: större flatbagge (*Peltis grossa*). Det är ett viktigt resultat eftersom det finns få studier, om ens några, som kunnat mäta om en naturvårdsåtgärd ökat populationen av en hotad art.

Med rätt kunskap kan man alltså rikta en åtgärd för att gynna en specifik art. Man kan till exempel på goda grunder anta att högstubbar av olika träslag kan gynna arter som i likhet med större flatbagge behöver stående solbelyst ved.

Från forskning till tillämpning

Den positiva utvecklingen av flatbaggspopulationen i studierna är resultatet av att man ställt omkring sex granhögstubbar per hektar på sex hyggen.

Enligt certifieringsbestämmelserna är riktlinjen att ställa minst tre per hektar och på varje hygge. Det återstår nu (läs 2011) att ta reda på hur man mest effektivt ska utföra naturhänsynen – ska man koncentrera mängden hänsyn till några få hyggen eller ska man fördela hänsynen jämnt? Mycket tyder på en koncentration – då är möjligheten större att bygga upp en stark population av arten.

Ur Skogforsks Resultat nr 2/2011

KONTAKTA: Line Djupström, Tel 018-188508,
line.djupstrom@skogforsk.se